

Obsah

Předmluva překladatele	10
Úvod	14

Část I. Základy elektroniky

A. Některé základní pojmy elektroniky	17
1. Střídavý proud a střídavé napětí	17
2. Různé tvary impulsů	18
3. Obvody pro odvození impulsových průběhů	19
4. Nejdůležitější parametry impulsů	22
B. Stavební prvky elektroniky	25
5. Plynové výbojky	25
a) Základní výboje v plynech	25
b) Doutnavka	28
c) Spínací trioda se studenou katodou (tyratron se studenou katodou)	29
d) Tyratron se žhavenou katodou	31
e) Zvláštní druhy výbojek	32
<i>Číslíkové indikační výbojky</i>	32
<i>Dekadické čítací výbojky</i>	32
6. Vakuové elektroniky	34
7. Polovodičové součástky	38
a) Polovodičová dioda	38
<i>Zenerova dioda</i>	39
<i>Tunelová dioda</i>	40
b) Tranzistor	41
<i>Tranzistor jako zesilovač</i>	43
<i>Tranzistor jako spínač</i>	44
c) Varistory a termistory	45
<i>Varistor</i>	46
<i>Termistor</i>	47
d) Polovodičová světelná čidla	48
<i>Fotoelektrické odpory</i>	48
<i>Fotodiody</i>	50
<i>Fototranzistory</i>	51
<i>Hradlové fotoelektrické články</i>	52
<i>Amatérská stavba hradlových fotoelektrických článků</i>	53

8. Jiná světelná čidla	54
a) Vakuová fotonka	54
b) Fotonka plněná plynem	56

Část II. Stavební návody a návrhy zapojení

C. Světelné aplikace elektroniky — Vysílače a přijímače světla	57
9. Jednoduchý soumrakový spínač univerzálního použití	57
10. Světelné závory	57
a) Světelná závora se síťovým napájením pro čítání a trvalé spouštění	59
b) Náročná světelná závora s prahovým spínáním a elektronickým obvodem pro trvalé vybavení pro velmi rychlé a velmi pomalé změny osvětlení	60
c) Poplachová světelná závora rozpoznávající osoby	63
11. Jednoduché akustické indikátory světla	64
12. Střídavá světelná závora	65
a) Vysílače světla	65
b) Přijímače světla	66
13. Světelná pistole	68
a) Vysílač světelných záblesků	68
b) Přijímač světelných záblesků	69
14. Vysílače přerušovaného světla	70
a) Doutnavkové zdroje přerušovaného světla	71
b) Tranzistorové zdroje přerušovaného světla	72
<i>Tranzistorový blikací maják . . . . .</i>	72
<i>Střídavě blikající zařízení — maják s vodícím svazkem . . . . .</i>	77
c) Soumrakový spínač pro vysílač přerušovaného světla	78
15. Světlo jako přenosové vedení (světelná telefonie)	79
a) Vysílač světla	80
b) Přijímač světla	81
c) Oboustranné spojení světelným svazkem s přepínáním vysílání — příjem	83
16. Tranzistorový elektronický blesk	84
a) Příslušenství k elektronickému blesku — druhá výbojka	89
17. Světelné stroboskopy	91
a) Jednoduchý pokus na modelu	92
b) Jednoduchý předváděcí stroboskop	93
c) Stroboskop s pěti elektronkami pro dílenskou potřebu	96
D. Signální a výstražná zařízení	100
18. Hlásiče vlhkosti, teploty a osvětlení	100
a) Bateriový hlásič vlhkosti se stejnosměrným proudem	100
b) Hlásič vlhkosti se střídavým proudem	101
c) Dálková kontrola dodržení předepsané teploty	102
d) Kontrola dodržení předepsané intenzity osvětlení	103
19. Vysokofrekvenční indikátory přiblížení	104
a) Vysokofrekvenční indikátor přiblížení s elektronkami	104
b) Vysokofrekvenční indikátor přiblížení s tranzistory	106
20. Tyratronová světelná závora s trvalým vybavením	107
E. Řídicí a regulační technika	108
21. Termostatové zapojení	108
22. Nabíječ akumulátorů s konstantním proudem	111
23. Nabíječ akumulátorů s automatickým přepnutím na záložní provoz	112

24.	Elektronicky regulované síťové napáječe	114
	a) Tranzistorové stabilizátory napětí	116
	b) Tranzistorový dvupolohový regulátor napětí	119
	c) Napáječ pro experimentální práci s omezením proudu	121
25.	Bezkontaktní regulace počtu otáček bateriových motorů	122
F. Dálkové řízení modelů a dálkové ovládání		124
26.	Jednoduchá zařízení pro dálkové spínání s diodami	124
	a) Přenos čtyř spínacích povelů po jednom vedení	124
	b) Oddělené řízení dvou motorů po jednom vedení	126
27.	Proporcionální impulsový kódér	126
	a) Jednoduchý generátor 20 Hz s proměnným klíčovacím poměrem	127
	b) Generátor klíčových impulsů 20 Hz s nosným signálem 700 Hz	127
	c) Proporcionální impulsový kódér pro elektrické řídicí signály	131
28.	Vysílač povelů s rozptylovým polem pro přenosový systém s induktivní vazbou	132
29.	Návod na připojení proporcionálního impulsového kódéru podle kap. 27 na různé vysílače pro dálkové řízení	134
	a) Připojení na rádiový vysílač při provozu A1 (s nemodulovanou vlnou)	134
	b) Připojení na rádiový vysílač při provozu A2 (s modulovanou vlnou)	134
	c) Připojení na světelný vysílač podle odst. 15a	134
	d) Přenos drátovým vedením	135
30.	Přijímače pro dálkové řízení	135
	a) Superreakční přijímač s „kmitavým relé“	135
	b) Zapojení pro vyhodnocení povelů v systému 20 Hz/700 Hz	137
	c) Příjem proporcionálních povelů světelným přijímačem	138
	d) Připojení „kmitavého relé“ k motoru	138
	e) Dálkový spínač s indukční smyčkou pro garážové dveře	140
	f) Přijímač 7 kHz pro akustické dálkové řízení	141
	g) Tónové rezonanční spínací obvody pro přijímače dálkového ovládání	142
31.	Několikakanálový proporcionální impulsový systém pro dálkové řízení	143
32.	Programové řízení magnetofonem	147
G. Kybernetické modely		148
33.	Pojízdný model vyhledávající samočinně (opticky) cíl s naváděcím svazkem	148
34.	„Myslíci“ pojízdný model s prahovým řízením obratu, hmatem a dvěma „paměťovými“ reflexy	150
35.	„Elektronická zornička“	155
H. Periodické spínače a časové spínače		157
36.	Tranzistorový multivibrátor a jeho návrh	157
	a) Astabilní multivibrátor	157
	b) Monostabilní multivibrátor	159
	c) Bistabilní multivibrátor	161
	d) Ekvivalentní reléová zapojení	162
37.	Jiná impulsová základní zapojení	163
	a) Zjednodušený astabilní multivibrátor	163
	b) Tranzistorový Schmittův klopný obvod	165
38.	Elektronkový časový spínač pro temnou komoru	166
39.	Tranzistorový časový spínač pro temnou komoru	168
40.	Časový spínač s tyratronem	169
41.	Tyratronový spínač množství světla	170
42.	Periodické časové spínače s tyratrony	172

I. Tranzistorové měniče napětí (transvertory)	176
43. Blokovací měnič	176
44. Dvojitý měnič	178
a) Měnič pro malý výkon ($P_{a \max} = 0,7 \text{ W}$)	178
b) Měnič pro výstupní výkon 5 W, resp. 10 W	179
J. Elektronika v amatérském vysílání	182
45. Tranzistorové monitory pro amatéra vysílače	182
46. Automatický staniční přepínač	183
a) Bezkontaktní elektronický staniční přepínač s jednou elektronikou	184
b) Staniční přepínač s tranzistorem	185
47. Automatické klíčování vysílače	186
a) Klíčování vysílače magnetofonem	186
b) Bezkontaktní klíčování amatérského vysílače	187
48. Elektronické telegrafní klíče	188
a) Elektronický telegrafní klíč se Schmittovým klopným obvodem	188
b) Rychlotelegrafní klíč s velkou přesností značek	189
49. Tunelová dioda a její použití	193
a) Vysílač dálkového řízení s tunelovou diodou	194
b) Bezdrátový mikrofon s tunelovou diodou	196
K. Bezkontaktní spínače pro vysoké i nízké kmitočty	198
50. Nízkofrekvenční dálkový spínač s jednou diodou	198
51. Dvojcenný hradlový přepínač bez rušivých signálů	199
52. Bezkontaktní přepínač antény	201
53. Nízkofrekvenční hradlový obvod s doutnavkou	203
L. Elektronika v měřicí a zkušební technice	205
54. Jednoduchý zkoušeč tranzistorů	205
55. Kapesní doutnavkový zkoušeč spojů a izolace	207
56. Střídač pro měření malých stejnosměrných napětí	209
57. Tranzistorový blokovací oscilátor jako indikátor malých ss napětí	211
58. Indikátor úrovně pro nízkofrekvenční zařízení	212
59. Zařízení pro dálkové měření teploty	214
a) Můstkové zapojení s termistorem	214
b) Dálkové měření teploty s polovodiči	216
c) Impulsový přenos teplotního údaje	217
60. Použití doutnavek	219
a) Stabilizace napětí	219
b) Zvýšení poměrných změn napětí	220
c) Doutnavka jako ochrana proti přepětí	222
d) Doutnavkový relaxační generátor	223
<i>Generátor pilovitých kmitů s doutnavkou</i>	223
<i>Generátor jehlovitých impulsů s doutnavkou</i>	224
<i>Synchronizace doutnavkových relaxačních generátorů</i>	224
e) Doutnavkový dělič kmitočtu	226
f) Doutnavkový generátor sekundových synchronizačních impulsů	227
61. Čítací výbojka N4 a její použití	229
a) Základní zapojení čítačís stupně s výbojkou N4	229
b) Jednoduchý čítač impulsů s čítačí výbojkou N4	230
c) Obvod pro měření kmitočtu a ovládací obvod pro čítač impulsů	234
d) Dělič kmitočtu s čítačími výbojkami N4	239
e) Generátor stupňovitého napětí s čítačí výbojkou N4	240

M. Zvláštní aplikace	245
62. Tranzistorový hledač kovů	245
63. Akustický spínač pro automatické spouštění magnetofonů	248
64. Akustický spínač pro libovolné použití	249
65. Elektronické funkční bloky zalévané v pryskyřici	251

Část III. Dodatek

Literární prameny	258
Nová typová označení polovodičových součástek	261
Dodatek překladatele	263